

4 PREVENTIVNI PROGRAMI

4.2 PRESEJALNI PROGRAMI

4.2.2 ZORA

Pregledanost ciljne skupine žensk programa ZORA (20–64 let) v zadnjem triletnem obdobju (2010–2013) presega mednarodno priporočeno mero 70 % in znaša 71,6 %. Od vseh 164.869 registriranih izvidov presejalnih brisov materničnega vratu v letu 2013 jih je bilo 90,9 % opredeljenih kot normalnih, 4,7 % jih je imelo reaktivne/neneoplastične spremembe, patoloških izvidov je bilo 4,3 %.

ZORA je preventivni program za odkrivanje predrakavih in zgodnjih rakavih sprememb na materničnem vratu. Pregled zdravih žensk omogoča pravočasno odkritje tistih, ki imajo predstopnjo ali začetno stopnjo raka materničnega vratu (RMV). Gre za organiziran državni presejalni program, v okviru katerega se sistematično vabi na pregled vse ženske med 20 in 64 letom, ki v zadnjih treh letih niso opravile ginekološkega pregleda z odvzemom brisa materničnega vratu. Z rednimi pregledi žensk je mogoče veliko večino nevarnih sprememb materničnega vratu pravočasno odkriti in zdraviti.

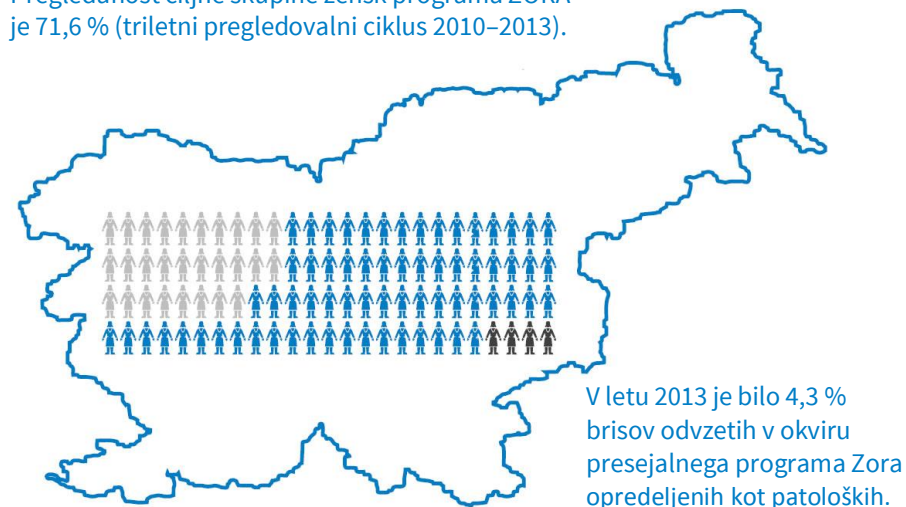
Izvajalci programa so vse ginekološke ambulante (v javnih zavodih in zasebnikov s koncesijo), vsi citopatološki laboratoriji, bolnišnice, ki zdravijo bolnice s predrakavimi in rakavimi spremembami, Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ) ter Program in register ZORA na Onkološkem inštitutu Ljubljana, ki je nosilec programa.

Kazalnika – pregledanost ciljne populacije in delež patoloških brisov

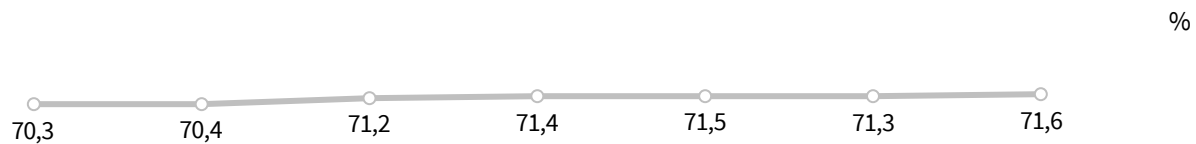
Pregledanost ciljne populacije je odstotni delež žensk v starosti od 20 do 64 let, ki so v treh letih, kolikor je priporočeni interval med presejalnimi pregledi, opravile vsaj en pregled brisa materničnega vratu. Delež patoloških brisov je odstotni delež patoloških izvidov brisov med vsemi presejalnimi brisi materničnega vratu.

4.2.2 Graf 1: Pregledanost ciljne populacije žensk in delež patoloških brisov, Slovenija, 2010–2013

Pregledanost ciljne skupine žensk programa ZORA je 71,6 % (triletni pregledovalni cikel 2010–2013).

Vir: Program in register ZORA (Epidemiologija in register raka), Onkološki inštitut Ljubljana

4.2.2 Graf 2: **Pregledanost ciljne populacije žensk** v triletnih obdobjih, Slovenija, 1. 7. 2004–30. 6. 2013

(1.7.2004 - 30.6.2007)	(1.7.2005 - 30.6.2008)	(1.7.2006 - 30.6.2009)	(1.7.2007 - 30.6.2010)	(1.7.2008 - 30.6.2011)	(1.7.2009 - 30.6.2012)	(1.7.2010 - 30.6.2013)
70,3	70,4	71,2	71,4	71,5	71,3	71,6

Vir: Program in register ZORA (Epidemiologija in register raka), Onkološki inštitut Ljubljana

Pregledanost v presejalnem programu Zora se je ustalila nad mejo priporočenega deleža pregledanosti, ki zagotavlja učinkovitost programa.

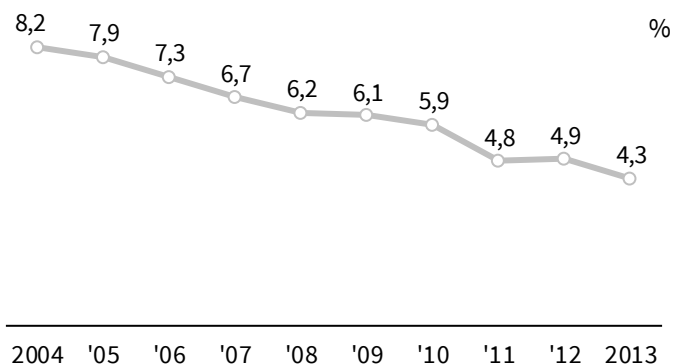
4.2.2 Tabela 1: **Pregledanost ciljne populacije žensk** v sedmih prekrivajočih se triletnih obdobjih po starostnih skupinah, Slovenija, 1. 7. 2010–30. 6. 2013

	(1.7.2004 - 30.6.2007)	(1.7.2005 - 30.6.2008)	(1.7.2006 - 30.6.2009)	(1.7.2007 - 30.6.2010)	(1.7.2008 - 30.6.2011)	(1.7.2009 - 30.6.2012)	(1.7.2010 - 30.6.2013)	%
20-24	82,3	83,4	84,9	86,5	86,6	86,0	86,1	
25-29	78,8	79,0	80,5	81,2	80,8	80,7	79,9	
30-34	77,0	77,2	78,4	78,8	78,8	78,6	78,9	
35-39	77,4	77,0	77,1	76,9	76,4	76,3	76,6	
40-44	74,7	75,3	76,1	76,4	77,0	76,8	76,5	
45-49	71,9	72,0	72,3	71,9	72,7	72,3	72,8	
50-54	62,6	63,0	64,3	65,2	66,0	66,5	66,5	
55-59	52,8	53,5	54,8	55,3	56,6	57,5	59,1	
60-64	49,0	48,6	49,0	48,2	48,8	49,1	50,8	

Vir: Program in register ZORA (Epidemiologija in register raka), Onkološki inštitut Ljubljana

Pregledanost v vseh časovnih obdobjih, tudi v zadnjem, je največja med mladimi in se s starostjo manjša; najmanjša je pri najstarejših ženskah starostne skupine 60–64 let.

Pregledanost se v vseh starostnih skupinah skozi sedem triletnih obdobji počasi veča; najmanjša je pri starejših in največja pri mlajših ženskah.

4.2.2 Graf 3: **Patološki presejalni brisi materničnega vratu**, Slovenija, 2004–2013

Delež patoloških brisov se od začetka programa Zora manjša. V obdobju od leta 2004 do leta 2013 se je zmanjšal za polovico.

Vir: Program in register ZORA (Epidemiologija in register raka), Onkološki inštitut Ljubljana

4.2.2 Tabela 2: **Patološki presejalni brisi materničnega vratu** po starostnih skupinah, Slovenija, 2004–2013

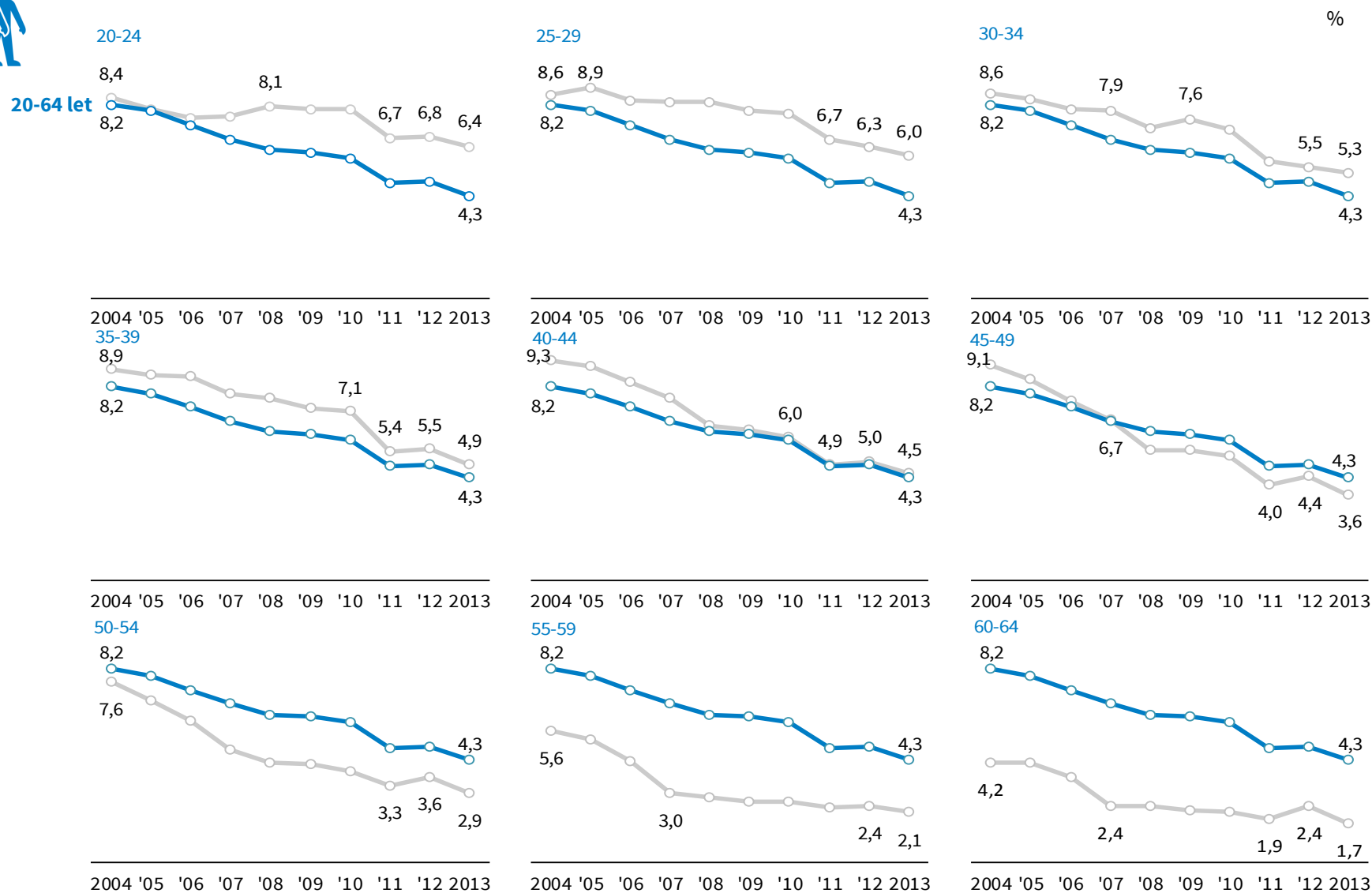
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
20-24	8,4	8,0	7,6	7,6	8,1	8,0	8,0	6,7	6,8	6,4	
25-29	8,6	8,9	8,3	8,3	8,3	7,9	7,8	6,7	6,3	6,0	
30-34	8,6	8,4	8,0	7,9	7,2	7,6	7,1	5,8	5,5	5,3	
35-39	8,9	8,6	8,6	7,8	7,7	7,2	7,1	5,4	5,5	4,9	
40-44	9,3	9,0	8,3	7,6	6,5	6,3	6,0	4,9	5,0	4,5	
45-49	9,1	8,5	7,6	6,7	5,5	5,5	5,2	4,0	4,4	3,6	
50-54	7,6	6,9	6,0	4,8	4,2	4,1	3,9	3,3	3,6	2,9	
55-59	5,6	5,2	4,3	3,0	2,8	2,6	2,6	2,3	2,4	2,1	
60-64	4,2	4,2	3,6	2,4	2,4	2,2	2,2	1,9	2,4	1,7	

Vir: Program in register ZORA (Epidemiologija in register raka), Onkološki inštitut Ljubljana

Delež patoloških brisov je največji pri ženskah v starosti od 20 do 24 let in se s starostjo manjša.

4.2.2 Graf 4: **Patološki presejalni brisi materničnega vratu** po starostnih skupinah, Slovenija, 2004–2013

Vir: Program in register ZORA (Epidemiologija in register raka), Onkološki inštitut Ljubljana

REGIONALNE PRIMERJAVE

4.2.2 Graf 5: Pregledanost ciljne populacije žensk po statističnih regijah v sedmih prekrivajočih se triletnih obdobjih, Slovenija, 1. 7. 2010–30. 6. 2013

	1.7.2004 - 30.6.2007	1.7.2005 - 30.6.2008	1.7.2006 - 30.6.2009	1.7.2007 - 30.6.2010	1.7.2008 - 30.6.2011	1.7.2009 - 30.6.2012	1.7.2010 - 30.6.2013
Pomurska	64,3	62,9	64,6	67,6	68,0	66,7	66,5
Podravska	65,4	66,4	68,0	68,6	68,2	68,8	69,1
Koroška	69,2	73,4	72,3	69,4	71,8	72,5	75,9
Savinjska	74,7	74,6	75,3	75,3	75,4	74,2	74,5
Zasavska	72,5	73,2	73,1	72,0	70,8	72,1	71,8
Posavska	66,9	66,1	68,1	68,7	69,1	67,7	67,1
Jugovzhodna Slovenija	72,5	72,4	73,2	71,8	72,0	71,4	70,9
Osrednjeslovenska	71,1	70,8	71,5	71,6	72,1	72,2	72,4
Gorenjska	73,4	73,9	72,8	73,1	72,4	72,1	72,4
Notranjsko-kraška	63,4	60,5	61,6	63,3	66,0	66,4	66,4
Goriška	75,9	76,7	78,4	78,2	77,7	78,4	78,5
Obalno-kraška	68,5	67,8	68,9	68,3	68,5	68,5	68,1
SLOVENIJA	70,3	70,4	71,2	71,4	71,5	71,3	71,6

Vir: Program in register ZORA (Epidemiologija in register raka), Onkološki inštitut Ljubljana

4.2.2 Graf 6: Pregledanost ciljne populacije žensk po statističnih regijah, Slovenija, triletno obdobje 1. 7. 2010–30. 6. 2013

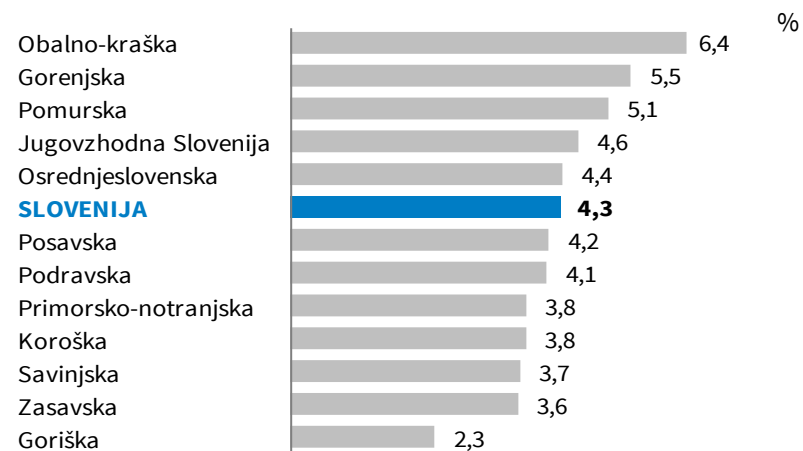
Vir: Program in register ZORA (Epidemiologija in register raka), Onkološki inštitut Ljubljana

Pregledanost v triletnem obdobju od 1. 7. 2010 do 30. 6. 2013 se giblje od najmanj 66,4 % v notranjsko-kraški regiji do največ 78,5 % v goriški regiji. Mednarodno priporočljiv delež za presejalne programe (70 %) dosega sedem od dvanajstih slovenskih statističnih regij.

4.2.2 Tabela 3: **Patološki presejalni brisi materničnega vratu** po statističnih regijah, Slovenija, 2004–2013

%	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Pomurska	11,7	8,4	7,6	6,9	6,6	5,6	6,6	4,5	6,0	5,1
Podravska	4,7	10,3	7,8	4,7	4,8	4,7	4,2	4,8	4,9	4,1
Koroška	2,5	5,1	4,9	4,5	3,7	5,7	4,5	4,1	3,3	3,8
Savinjska	10,4	8,4	6,3	6,4	5,2	4,5	3,9	4,1	4,2	3,7
Zasavska	8,1	8,2	5,7	5,6	5,1	4,6	2,8	3,6	4,0	3,6
Posavska	7,7	8,0	7,7	6,3	5,3	4,2	4,5	4,1	6,0	4,2
Jugovzhodna Slovenija	9,2	7,7	9,3	6,4	5,8	5,4	5,6	4,8	5,2	4,6
Osrednjeslovenska	9,1	7,5	8,6	8,5	7,5	6,9	6,7	5,5	4,9	4,4
Gorenjska	10,1	8,9	7,8	10,1	9,7	13,0	12,5	5,8	4,9	5,5
Primorsko-notranjska	4,4	5,5	4,5	5,0	4,5	3,5	3,2	4,0	4,3	3,8
Goriška	4,0	2,6	2,3	2,6	3,2	2,5	2,4	2,1	2,3	2,3
Obalno-kraška	8,6	7,9	7,3	5,3	6,8	6,0	6,7	6,5	8,9	6,4
SLOVENIJA	8,2	7,9	7,3	6,7	6,2	6,1	5,9	4,8	4,9	4,3

Vir: Program in register ZORA (Epidemiologija in register raka), Onkološki inštitut Ljubljana

4.2.2 Graf 7: **Patološki presejalni brisi materničnega vratu** po statističnih regijah, Slovenija, 2013

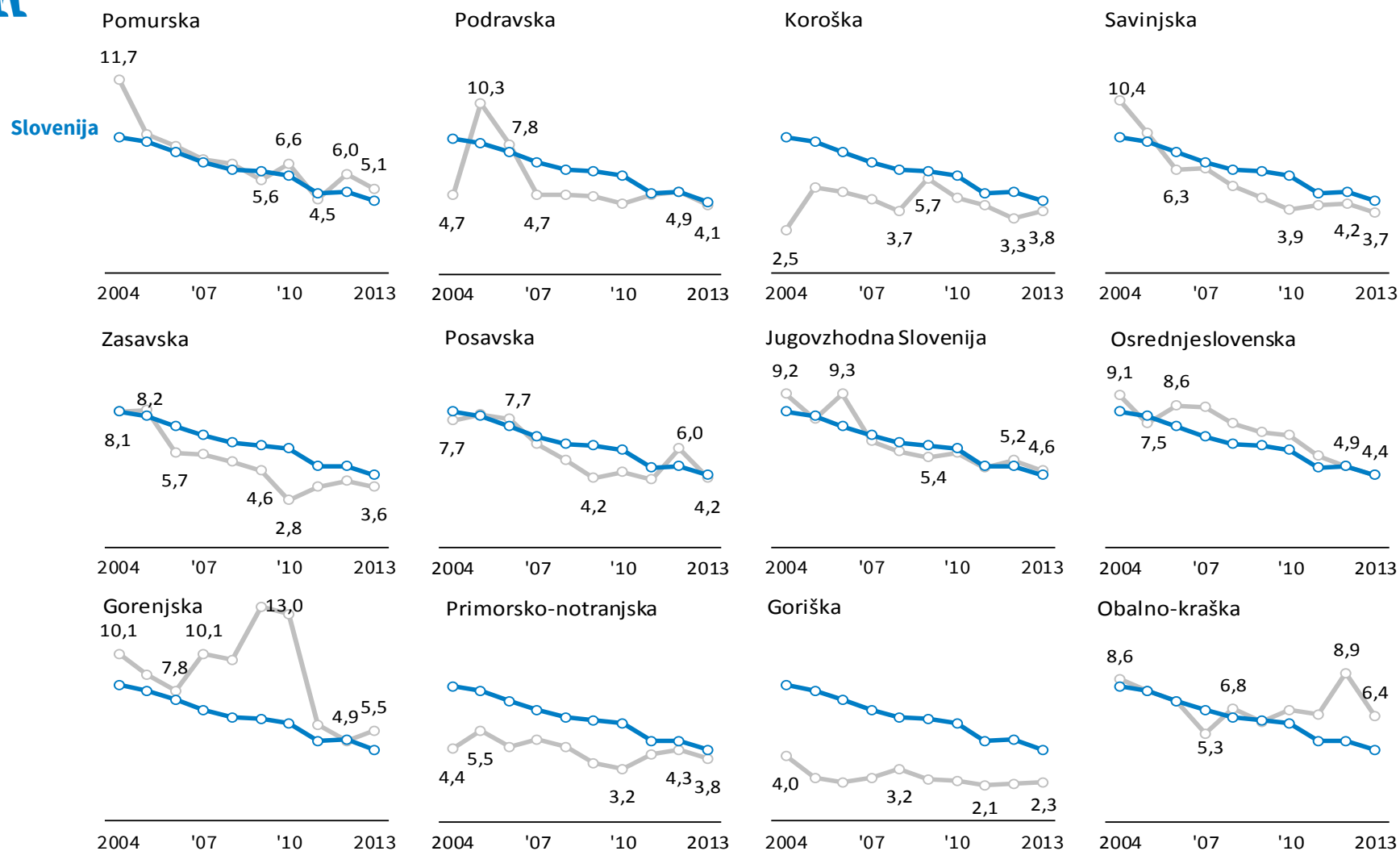
Vir: Program in register ZORA (Epidemiologija in register raka), Onkološki inštitut Ljubljana

Delež patoloških brisov se v večini slovenskih statističnih regij giblje v bližini slovenskega povprečja, izraziteje odstopata goriška regija z 2,3 % in obalno-kraška regija s 6,4 %.

4.2.2 Graf 8: **Patološki presejalni brisi materničnega vratu** po statističnih regijah, Slovenija, 2004–2013

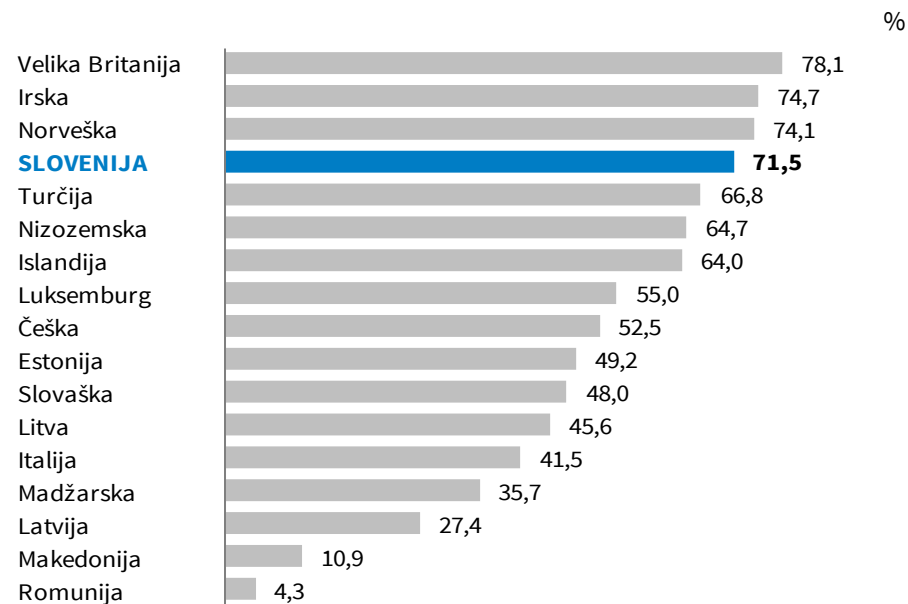
%

Vir: Program in register ZORA (Epidemiologija in register raka), Onkološki inštitut Ljubljana

MEDNARODNE PRIMERJAVE

4.2.2 Graf 9: Pregledanost¹⁾ ciljne populacije žensk, Slovenija in nekatere evropske države, 2013

¹⁾ Izvajanje presejalnega programa za raka materničnega vratu se med državami razlikuje, prikazani podatki upoštevajo specifičnosti programa posamezne države.
Vir: Podatkovna baza Eurostata, <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

SEZNAM GRAFOV IN TABEL

SEZNAM GRAFOV

4.2.2 Graf 1: Pregledanost ciljne populacije žensk in delež patoloških brisov , Slovenija, 2010–2013	4-2
4.2.2 Graf 2: Pregledanost ciljne populacije žensk v triletnih obdobjih, Slovenija, 1. 7. 2004–30. 6. 2013	4-3
4.2.2 Graf 3: Patološki presejalni brisi materničnega vratu , Slovenija, 2004–2013	4-5
4.2.2 Graf 4: Patološki presejalni brisi materničnega vratu po starostnih skupinah, Slovenija, 2004–2013.....	4-6
4.2.2 Graf 5: Pregledanost ciljne populacije žensk po statističnih regijah v sedmih prekrivajočih se triletnih obdobjih, Slovenija, 1. 7. 2010–30. 6. 2013.....	4-7
4.2.2 Graf 6: Pregledanost ciljne populacije žensk po statističnih regijah, Slovenija, triletno obdobje 1. 7. 2010–30. 6. 2013.....	4-7
4.2.2 Graf 7: Patološki presejalni brisi materničnega vratu po statističnih regijah, Slovenija, 2013	4-8
4.2.2 Graf 8: Patološki presejalni brisi materničnega vratu po statističnih regijah, Slovenija, 2004–2013	4-9
4.2.2 Graf 9: Pregledanost¹⁾ ciljne populacije žensk , Slovenija in nekatere evropske države, 2013	4-10

SEZNAM TABEL

4.2.2 Tabela 1: Pregledanost ciljne populacije žensk v sedmih prekrivajočih se triletnih obdobjih po starostnih skupinah, Slovenija, 1. 7. 2010–30. 6. 2013..	4-4
4.2.2 Tabela 2: Patološki presejalni brisi materničnega vratu po starostnih skupinah, Slovenija, 2004–2013	4-5
4.2.2 Tabela 3: Patološki presejalni brisi materničnega vratu po statističnih regijah, Slovenija, 2004–2013	4-8

DEFINICIJE

NAZIV	DEFINICIJA	DODATNA METODOLOŠKA POJASNILA	ANGLEŠKI IZRAZ
Presejanje	Presejanje pomeni pregledovanje navidezno zdravih ljudi s preprosto preiskavo ali testom, da bi med njimi odkrili tiste z začetno obliko iskane bolezni, ki sama po sebi še ne povzroča kliničnih težav.		Screening
Organizirani presejalni program	Organizirani presejalni program pomeni vrsto organiziranih aktivnosti, ki zagotavljajo zadostno udeležbo ciljne skupine prebivalcev (praviloma z osebnimi vabili) ter zagotavljajo in nadzirajo kakovost vseh postopkov, od presejanja prek zdravljenja v presejanju odkritih sprememb do spremljanja kratkoročnih in dolgoročnih kazalnikov učinkovitosti programa.	Namen organiziranih presejalnih programov je zmanjšanje umrljivosti, zgodnejše odkrivanje bolezni (kar za osebo pomeni boljšo kakovost življenja) in odkrivanje predstopenj bolezni (kar zmanjša zbolewnost za določeno boleznijo).	Organised screening program
Pregledanost	Pregledanost ciljne populacije je odstotni delež ciljne skupine, ki se v določenem časovnem intervalu udeleži presejalnega pregleda.		Coverage
Bris materničnega vratu in materničnega kanala	Bris materničnega vratu in materničnega kanala je sestavni del rednega preventivnega ginekološkega pregleda za preprečevanje raka materničnega vratu.	Pri pregledu ginekolog s posebnim loparčkom ali krtačko rahlo podrsa po sluznici materničnega vratu in kanala, da pridobi vzorec celic. Odvzete celice prenese na stekelce in jih pripravi za kasnejše obarvanje in preiskave.	Cervical smear
Negativen izvid brisa materničnega vratu	Negativen izvid brisa materničnega vratu pomeni, da odvzete celice niso spremenjene. Izvid brisa je negativen tudi, če so v njem samo vnetne ali druge manj pomembne spremembe.		Negative screening result/Negative test
Patološki izvid brisa materničnega vratu	Patološki izvid brisa materničnega vratu pomeni prisotnost katere od različnih vrst celičnih sprememb, od najblažjih prek hujših predrakavih do rakavih. Nadaljnji postopki so različni, zato je v tem primeru treba opredeliti, za kakšno spremembo gre. Patološko spremenjene so lahko ploščate ali žlezne celice.		Abnormal screening result